

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveča«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak tretji teden. Naročnina letna 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list v članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davak posebej. Polt. št. rač. 11.153. Telefon 45-86

Ureditev našega gmotnega položaja

Dnevno časopisje je poročalo o zvišanju plač državnih uslužbencev, a takoj nato priobčilo tudi demanti te novice. Nočemo razpravljati o resničnosti ali tendencioznosti takih vesti in tudi ne o njihovem, za nas kvarnem vplivu na cene vsakdanjih potrebščin, pač pa moramo naglasiti nujnost zvišanja dohodkov vsem državnim uslužbencem in še prav posebno podčrtati neobhodno potrebo splošne ureditve našega gmotnega položaja.

Dvoje važnih vprašanj stopa tu v ospredje: zvišanje plač in redno napredovanje. Obe vprašanji sta za učiteljstvo zelo velike važnosti in naravnost življenjskega pomena. Od njiju pravilne rešitve je odvisna popolna ureditev našega gmotnega položaja in s tem zagotovitev stanu primerne življenja. Današnje gmotno stanje učiteljstva je že itak do skrajnosti slabo, a se še od dne do dne slabša.

Uradniški zakon iz l. 1931. je zagotovil vsem državnim uslužbencem vsaj približno primerne dohodke. Po dolgih letih samozatajevanja, bede in odrekanja raznim kulturnim dobrinam, smo se takrat znašli v položaju, ki je v nas vseh vzbujal vero v možnost popolnega optimističnega gledanja v bodočnost. Prepričani smo bili, da je naš gmotni položaj povsem urejen, in da nam to, kar nam zakon daje, nihče vzeti ne more. Mnogi so celo verovali, da v bodoče ne bo več potrebna nobena borba za zvišanje prejemkov. Precej ustaljene in urejene razmere v našem narodnem gospodarstvu so vzbujale v teh optimistih upanje in tudi prepričanje, da v našem narodnem gospodarstvu ne more priti do takih bistvenih sprememb, ki bi mogle odločilno vplivati na finančno stanje države, katerega posledica naj bi bila kakršna koli izprememba določil o naših urejenih prejemkih. Toda motili so se! Kaj kmalu smo prav vsi spoznali zmotnost takih pogledov, ker smo na lastni koži občutili resničnost izreka: Bolje je ne imeti nego izgubiti. Najprej so poročene učiteljice izgubile pravico do popolnih draginskih doklad. Nato je samo malenkostna pocenitev raznih življenjskih potrebščin ustvarila povod in tudi osnovo za znižanje naših prejemkov, ki pa je bilo uzakonjeno in tudi izvedeno v trenutku, ko so cene ne samo dosegle, marveč celo presegle višino, ki so jo imele ob zvišanju naših prejemkov leta 1931.

Razni finančni zakoni so od leta do leta skoro redno spreminjali naše plače, toda na žalost na slabše — a mi smo hrepeneli po izboljšanju, naglašali potrebo po zvišanju in končno smo tudi dosegli majhen, skoro neznamen uspeh z delno povrnitvijo znižanih draginskih doklad. Družinam državnih namočencev, ki so bile z ukinitvijo, odnosno delnim znižanjem rodbinskih doklad zelo prizadete, to zboljšanje ni prineslo tega, kar so potrebovale in tudi danes so prav družine državnih uslužbencev tiste, ki najbolj občutijo neurejenost našega gmotnega položaja.

V nasprotju z znižanimi in absolutno prenizkimi dohodki prav vseh državnih uslužbencev pa so cene vsem življenjskim potrebščinam stalno naraščale. Že lansko leto smo na tem mestu ugotovili nad 30 % dvig cen najnujnejšim življenjskim potrebščinam od časa, ko so bili naši prejemki znižani. Tudi smo že zdavnaj ugotovili, da so zaradi tega ostali naši prejemki globoko pod eksistenčnim minimumom. Toda od začetka letošnjega šolskega leta, od 1. septembra, gremo z naglimi koraki obupu nasproti. Svetovna kriza — nova vojna vihra in vsemogoči drugi vplivi so povzročili naglo dvigovanje dnevnih cen na našem živilskem trgu in prav tako tudi cen ostalemu blagu. Znašli smo se v kočljivem in zelo nevarnem položaju. Morda je prav zaradi tega morala iziti uredba o kontroli cen in pobijanju draginje. Toda cene kljub temu stalno naraščajo, ne skokoma, pač pa polagoma, da izgleda vse to kot nekako previdno tipanje in preizkušanje vzdržnosti konsumenta. S kakšnimi občutki naj zremo v bodočnost, ko se prav dobro zavedamo, da so naši prejemki tako zelo zaostali, da niti zdaleka ne dosežajo ravni pravilnega življenjskega standarda, da so nezadostni in da ne vzdržijo tega stalnega naraščanja cen. Polašča se nas bojazen, ko zremo v najbližjo bodočnost, ki nas lahko postavi v skrajno bedo. Realno gledanje na celoten razvoj in potek svetovnih dogodkov, ki zelo močno vplivajo na naše narodno gospodarstvo, nam namreč ne dopušča niti najmanjšega optimizma in zato naglašamo ponovno, da je res že skrajni čas za ureditev našega gmotnega položaja.

Upamo, da bodo odločujoči činitelji še pravočasno upoštevali vsa ta dejstva in ne bodo dopustili, da bi bilo učiteljstvo in tudi ostalo državno uslužbenstvo prisiljeno javljati javnosti svojo bedo s članki, ki bi nosili naslove: »Država, raztrgani smo in stradamo!« kot je to bilo ob koncu svetovne vojne l. 1918.

Drugo, tudi v okviru polne ureditve našega gmotnega položaja spadajoče vprašanje

Demokracija

Na zadnji letni skupščini v Banja Luki je tov. predsednik Dimnik naglašal potrebo demokratizacije vse šolske uprave, a to ne samo po zunanjih oblikah demokracije, ki se potem samovoljno tolmajo in izvajajo, nego uvedbo demokracije po njeni vsebini in njenem bistvu.

Ne bo odveč, ako to čarobno besedo »demokracija«, ki je bila in bo ostala izpoved vsega človeštva, osvetlimo in opredelimo. Saj jo slišimo dan na dan iz ust trpečih in zapostavljenih milijonov. Odmeva iz ust vodilnih govornikov, se poudarja v velečasopisih, je gibalo uporov in danes stoji cele armade, ki nosijo na svojih praporih geslo »Za demokracijo«.

Suhoparno povedano je demokracija »vladanje ljudstva«. To je ona vladavina, kjer ljudstvo aktivno in pasivno enakopravno sodeluje pri vseh poslih javne uprave. Demokracija pa nima samo pomena v ozkem političnem smislu, ona predstavlja svobodno voljo človeka v zasebnem življenju, in javnem življenju in v vseh družabnih stikih. Ona vsebuje politično, narodnostno, versko, socialno, šolsko itd. izživeljanje ljudstva na enakopravni podlagi.

Tako se more učitelj demokracijo izživljati v svojem zasebnem, in javnem in šolskem delu. Pri tem svojem hotenju po demokraciji izživljanju iz njega in v razmerju do njega, pa zadeva na sile, ki to preprečujejo. Zato je tov. predsednik Dimnik ponovno naglašal potrebo uvedbe demokracije po njeni vsebini in njenem bistvu.

In prav danes, ob preurejanju banovin — ne samo njenih meja, temveč tudi duha zakonov, ki bodo dani novim banovinam, je umesten in nad vse važen klic predsednika Dimnika, po uvedbi resnične demokracije zakonodaje, kot osnove vseh šolsko-prosvetnih in stanovsko-državljanjskih svoboščin.

Ta demokracizacija mora priti do izraza v vseh panogah šolstva, ker le s tem bodo dani pogoji za pravilno in neovirano šolsko prosvetno delo. Te pogoje pa, pa ustvarilo edino resnično hotenje zakonodavca, da pridejo do izraza ljudska volja in vsi činitelji, ki so odgovorni ali zainteresirani na šolstvu.

Tako nam demokracizacija šolstva narekuje odcep prosvetne oblasti od politične, da bodo pri šolskem delu uvaževana prosvetna načela in koristi, a ne strankarsko-politični cilji. Daleč proč od dnevnih strankarsko-političnih trenj se bo mogla šolska-prosvetna oblast izpopolnjevati v smeri izboljšanja vzgoje in pouka ter npravnostnih, državljanjskih in narodnostnih načel.

Zahteva, da pridejo do izraza vsi odgovorni činitelji vodi k izgradnji učiteljske zbornice, ki bo branila koristi šole in učiteljstva, ki so bile mnogokrat nevarno ogrožene.

Demokracizacija šolstva bi nujno odstranila največje kršitve osebnega službenega značaja, ki predstavljajo nevarno manevriranje z zakonitimi določili učiteljskih pravic in državljanjskih svoboščin.

Samo ob sebi je umevno, da demokracizacija šolstva narekuje vse ono, kar more izboljšati stanje šolstva in učiteljstva. Tu pričakujemo stalnost na službenem mestu, avtomatična napredovanja, konkurenčne razpise premetitev, standardne plače, družinske doklade za žene in vse ono, kar more izboljšati osebno stanje proslincev, ki je pogoj uspešnega dela v šoli.

Demokracija zahteva tudi primernejšo sestavo prosvetnih odborov, da morejo odločati o šolstvu vsi oni, ki so poklicani, da vodijo in urejajo prosvetno smer in delo.

V demokraciji vidimo tudi popolnoma drugo vrednotenje učiteljstva, ki se danes motri prvenstveno s političnega gledišča. Ono more postaviti učitelja v sredino njegovega dela in ga varovati škodljivih političnih vplivov.

Sem moremo staviti tudi učiteljsko stanovsko delo, ki služi smotni izpopolnitvi šole in izgradnji učiteljeve neodvisnosti od trenutnih političnih vplivov, ki streme po uklopnitvi šole in učitelja v politične namene.

Demokracija vladavina končno vodi k pomirjenju in sodelovanju vseh narodovih slojev, ona ruši med njimi pregrade in jih druži v eno socialno čutečo družino. Demo-

tvorijo redna napredovanja. Še mnogo je učiteljev in učiteljic, ki po ukinitvi avtomatičnega napredovanja čakajo po 2, 3, 4 in tudi več let po pridobljeni pravici na napredovanje v višjo položajno skupino. Najtežje so seveda prizadeti pripravniki, ki bi morali biti po treh letih prevedeni v IX. skupino, a je med njimi že precej takih, ki imajo po 6 in tudi 7 službenih let, a so še vedno pripravniki. Težki položaj učiteljstva, predvsem začetnikov, ne dovoljuje več odlašanja. Z energičnimi ukrepi je treba rešiti predvsem najbolj pereče vprašanje rednih napredovanj. Krediti za to bi se najbrž že našli.

Vprašanje splošne, pravilne in pravične ureditve našega gmotnega položaja je tako zelo pereče, da upravičeno pričakujemo njegovo takojšnjo rešitev.

kratična vzgojna smer v politiki bi nujno rodila enako vzgojno smernico in vsem javnem in zasebnem življenju ter s tem pospešila kulturneje preobrazbo dežele.

Demokracizacija šolske uprave ne smatramo kot pot za doseg prevladujočega vpliva v šolski službi, pravilno pa je, da je tov. predsednik Dimnik v tem usodnem času smatral za potrebno, da je dvignil svoj glas za

uvedbo demokracije v prosvetni upravi za prosep šole in učitelja, kot člana naše prosvetne in državne zajednice.

Ko danes krvave zarje sevajo v Evropi in po drugih kontinentih, milijoni teže po demokraciji, ker v njej vidijo rešitev in znošno življenje med narodi.

Zatorej je težnja po demokracizaciji šolstva doprinos k splošnemu demokratičnemu pojmovanju, s tem pa tudi k uresničenju najvišjih človeških idealov — k svobodi in k miru!

B.

Za stanovsko skupnost

V »Učit. tovarišu« št. 10. od 12. oktobra 1939. je izšel članek pod naslovom »Za stanovsko skupnost«, v katerem se žali hrvatsko učiteljstvo. Očita se mu, da je iz strankarsko političnih nagibov zapustilo svojo skupno stanovsko organizacijo, da je s tem storilo samomor na škodo naroda in države ter da se korak nikakor ne more označiti kot domoljubno delo. — Hrvatsko učiteljstvo zelo obžaluje ta napad, tembolj, ker je izšel v stanovskem glasilu slovenskega učiteljstva, s katerim je zadnje čase živelo v prijateljskih stikih.

Pisec, ki s tem člankom mogoče ni mislil tako hudo žaliti svojih tovarišev, je pokazal, da nikakor ne pozna sedanjih razmer v Banovini Hrvatski, a tudi ne zgodovine skupne stanovske organizacije.

Sprememba, ki se danes vrši v Banovini Hrvatski, ni nikako strankarsko politično gibanje, temveč je kulturno socialno urejevanje te banovine po vidikih, ki sta jih utemeljila brata Radića. V tem gibanju igrajo glavno vlogo široke plasti kmečkega in delavskega ljudstva, a njegov glavni namen je, da dvigne kulturni in gospodarski nivo hrvatske vasi. Razumljivo in upravičeno je, da se je temu gibanju pridružil večji del hrvatskega učiteljstva. Tovariš Db. večkrat poudarja v svojem članku, da je bilo delo jugoslovanskega učiteljstva domoljubno in da je bila glavna skrb JUU prosvetni prosep ljudstva, a z druge strani napada hrvatsko učiteljstvo, ker hoče sodelovati s svojim narodom za obnovo njegove ožje domovine. Abstinenca hrvatskega učiteljstva pri tem delu bi pomenila res samomor za učiteljstvo in njegovo stanovsko organizacijo. Vsled pritiska in težkih političnih razmer hrvatsko učiteljstvo dolga leta ni moglo nuditi svojemu narodu onega, kar je želelo. Ali naj bi tudi sedaj stalo ob strani, ko si hrvatski narod sam kuje svojo usodo?

Hrvatski učitelji niso nikoli bili prijatelji centralistične ureditve stanovske organizacije, ki je bila na škodo stanu in šoli. Tudi slovensko učiteljstvo je od deklaracijske dobe naprej ob vsaki priliki poudarjalo slabo stran take ureditve in zahtevalo spremembo pravil v tem smislu. Koliko je hrvatsko učiteljstvo v oni dobi v moralnem in materialnem oziru

Stvarnost narekuje nove naloge

Replika na »Pojasnilo in odgovor«

Pod gornjim naslovom sem napisal članek, ki je izšel v 11. številki »Učiteljskega tovariša«. K temu članku je v zadnji številki istega lista izšlo »Pojasnilo in odgovor«, v katerem vodstvo sekcije odgovarja in pojasnjuje 2. točko mojega članka, ki govori o odnosu vodstva organizacije do deljenih mnenj in pogledov članstva.

Ker so v »Odgovoru in pojasnilu« postavljene trditve, ki nujno terjajo pojasnilo tudi z moje strani, in to zaradi vprašanj, ki so tam načeta, in zaradi članstva, ki sem ga zastopal na skupščini, se čutim stvarno in moralno dolžnega, da to storim.

1. Članek je bil napisan z namenom, da vzbudi zanimanje in razmišljanje v vrstah članstva in v vodstvu organizacije o nekaterih vprašanjih, ki se mi zdijo aktualna. Če sem izrazil željo po razmišljanju in iskanju objektivnih vzrokov gotovim pojavom v organizaciji, sem storil to zaradi tega, da bi eventualni dogodki v bližnji bodočnosti nas ne presenetili in ne našli nepripravljene. Vodstvo sekcije odklanja v odgovoru sugestije k razmišljanju, stoječ na definitivnem stališču, da je bil njen postopek na skupščini do skrajnih meja premišljen in edino mogoč v dani situaciji.

Smela trditev; trditev, ki ne dopušča nikake možnosti razmišljanja in eventualne korekture. V slični zamožavosti je živelo vodstvo organizacije in večina slovenske delegacije na glavni skupščini v Beogradu leta 1930. Tudi tedaj je bilo vodstvo prepričano, da je na najboljši poti, pa je moralo v kratkem času korigirati svoje zadržanje in izvršiti stanovsko-politični salte mortale, kar nikakor ni bilo v čast in korist slovenskemu učiteljstvu.

2. Resnici na ljubo in da ne bi delal krivice slovenski delegaciji, moram ugotoviti, da ni v mojem članku nikjer vsebovana misel, s katero bi izražal trditve: »Ta del članka je

trpelo, je pa itak vsemu učiteljstvu dobro znano. Sedanji legitimni predstavnik hrvatskega učiteljstva stoji v idealnem razmerju s predstavniki oblasti svoje banovine in s tem upajo koristiti šoli in svojemu stanu.

Potek državne učiteljske skupščine v Banja Luki je zadeva zase. Ne glede na njen izid in ne glede na nesporazum v osebi predsednika, bi hrvatsko učiteljstvo ne moglo stopati drugače. Res da hrvatsko učiteljstvo obžaluje, da v dobi 20 let nikoli ni bil predsednik udruženja Hrvat, čeprav mu je bilo to večkrat obljubljeno. Ravno tako obžaluje, da se njegovemu predsedniku ni dala beseda na banjaluški skupščini in sicer baje iz nekkih formalnih ozirov. Vendar pa nobena od teh stvari ni vplivala na njegovo odločitev glede smeri v stanovski organizaciji. Ta preusmeritev je nujna posledica razmer, ki so nastale vsled preurejevanja Banovine Hrvatske in jo je hrvatsko učiteljstvo itak vedno zahtevalo. Hrvatsko učiteljstvo se noče blokirati. Urediti hoče stanovske razmere v lastni banovini in ostati v zvezi s skupno stanovsko organizacijo v obliki, ki se bo vsled nastalih razmer morala šele določiti.

Hrvatsko učiteljstvo ima resno voljo in željo v teh zgodovinskih dneh kar največ doprinesti v korist in napredek svojega naroda in tudi svojega stanu. Ni na mestu, da se nam pri tem resnem delu mečejo pod nogo polena, kakor se je to zgodilo z nekimi članki v »Narodni Prosveti« in sedaj v »Učiteljskem tovarišu«. Morda je to bolj nepoznana razmer kakor kaj drugega, zato upamo, da nas bodo naši tovariši kmalu razumeli in nam sledili.

Dušan Šestan, Zagreb.

Vsak učitelj(ica)

je lahko član

Učiteljske tiskarne!

napisan tako, kot da sta vodstvo organizacije in slovenska delegacija odgovorna za to, da je bila na glavni skupščini poleg liste starega izvršnega odbora in politične liste »Novega učiteljskega pokreta« vložena še tretja lista, pa tudi za to, da so hrvatski učitelji delegati tikoma pred samim aktom volitev zapustili skupščino, ki jo navaja avtor članka. Na osnovi večletnih opazovanj in izkušenj na skupščinah si niti najmanj ne domišljam, da bi slovenska delegacija dala povod za kake pomembnejše perturbacije, ker je ta delegacija na skupščinah preveč lojalna, tako lojalna, da meji ta lojalnost že na pasivnost in na golo opazovanje. Zato tudi ne morem validi odgovornost za dogodke na letošnji skupščini na ramena slovenske delegacije. Seveda pa vstejem to »lojalnost« bolj v negativno kot pozitivno postavko. Ravno zaradi tega sem postavil trditve: »Slovenska delegacija se je znašla v delikatnem položaju, v položaju, ki ji je narekoval, da lahko največ doprinese k razčiščenju in pomirjenju« (podčrtal jaz, M.

Dosebina:

Ureditev našega gmotnega položaja.

Demokracija.

Za stanovsko skupnost.

Stvarnost narekuje nove naloge. (Replika na »Pojasnilo in odgovor«.)

† Fortunat Lužar.

† Tonki Završanovi na pot molčanja.

LISTEK: Spominjali se jih bomo...

Splošne vesti. — Osebnе zadeve. — Šolski radio. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor JUU Emil Adamič. — Učiteljska tiskarna. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu. — Mali oglasi.